

ФИЛОЗОФИЈА, ТЕОРИЈА, НАСТАВА ИСТОРИЈЕ

Академик др Дражућин Вукојић

ДЕПОЛИТИЗОВАНА НАУКА*

Слободан сам да вас, прије расправе о Извјештају о раду у 1997. години и Програму рада Академије за 1998. годину, са неколико штурих података, подсетим на дјелатности које су се одвијале у овом скромном дому, током мојег осмогодишњег обављања предсједничке функције. Био је то дуг период испуњен интелектуалним сатисфакцијама, али и тешким етичким искушењима и научним дилемама. Била су то агресивна и сулуда, скоро инфернална времена, која се не могу приказивати статистиком, јер нијесу била далеко од метафизике.

У поменутом временском интервалу одржано је 31: научни скуп, 43 научне трибине, 11 округлих столова, 15 промоција књига, 3 промоције пројеката, 2 заједничке сједнице чланова свих одбора ЦАНУ. Рађено је на 61 пројекту.

Изабрана су 32 нова члана ЦАНУ (19 ванредних и 13 дописних). Изабрано је и 188 нових чланова одбора ЦАНУ.

Објављено је 106 књига.

У овом временском периоду преминуло је 20 чланова ЦАНУ.

Изражавам увјерење да су ове сухопарно наведене бројке сувише речите, јер у себи садрже много труда и настојања да се бављењем науком и стваралаштвом превазиђу окрутна времена и пружи отпор незнању и свим недаћама - да би их било излишно данас поново детаљно анализирати и процјењивати, тим прије што је то урађено на одржаним годишњим сједницама Скупштине.

Тужно је убрзано биолошко редуцирање радног састава ЦАНУ. И овом приликом дубоко се приклањамо пред сјенима преминулих академика, одајући им дужни пијетет. Природна смјена генерација била је неминовна и очекивана.

---

*) Уводна ријеч изговорена на Скупштини ЦАНУ 28. 11. 1997.

ЦАНУ може да се поноси избором више нових чланова који су у најактивнијем креативном животном добу.

Пијењене колеге, Уводном излагању дао сам наслов: „Деполитизована наука”,

Будући да су током пуних осам година Црногорској академији наука и умјетности посредно или непосредно упућивани, усмени или писани, предлози или приговори за њен однос према текућим политичким збивањима, таласањима и потресима у Црној Гори, осјећам се обавезним да изнесем сопствена гледиша на ту деликатну и комплексну проблематику.

Нема људског бића које се може осјећати психички задовољним уколико су му прилике у ужој или широј породици поремећене, или су у његовом ближем или даљем социјалном окружењу међуљудски односи нарушени. Човјек је друштвено биће „зоон политикон”, како је говорио Аристотел. Он је заинтересован за политичке оријентације и друштвена уређења која регулишу односе у породици и друштву. Уосталом, политика диригује судбином човјечанства.

Политика је, према класичном значењу ријечи, дјелатност која се односи на руковођење државом. У преносном смислу ријечи под политиком се подразумејева: мудрост, промишљеност и опрезност, али и прорачунатост, лукавост, довитљивост. Политика је била нераздвојна од етике, према Аристотеловом учењу. Николо Макијавели их је раздвојио.

Увијек је било на политичкој сцени много политиканата, које су антички Грци називали поликастерима, надриполитичара који желе да се баве политиком иако јој нијесу дорасли.

Одвајкада је политика доминирала над науком и умјетношћу. Ствараоци који су се противили политичкој, идеолошкој или вјерској субординацији најчешће су доживљавали физичку ликвидацију или духовну стерилизацију, кроз разне инквизиције, гулаге или цензуре.

Права наука не признаје географске границе. Она само условно посједује атрибуте народне, државне или регионалне припадности. Егзактне науке имају универзална одређења, док је научник везан за родну грудну, народ из којег потиче и своју домовину.

Науку не треба присиљавати да се бави „социјалним инжењерингом”, или је претварати у некритички сервис државног апарата.

Опасна је наука лишена моралних начела и хуманих обзира.

На земљином шару све има смисла осим међуљудске зловоље и агресивне политике.

Језик мржње тешко да могу да преведу или разумију и врсни полиглоти.

Нобеловац Ели Визел сматра да мржња представља највећу пријетњу човјечанству.

Водећи историчар свијета Пол Кенеди није за мир који се добија ратом.

Прави, храбри интелектуалац је онај који говори истину, била она против власти или за власт, ако она чини нешто за добро народа - поручује Исмаил Кадаре.

Истински научници или умјетници могу бити углавном племенити људи. Само филистари пристају да изгубе своја основна права и људске одлике у замјену за бољи животни стандард или друштвене привилегије.

Човјеку се признаје достојанство аутономне и слободне личности не зато што је он Италијан или Француз, католик или протестант, буржуј или пролетер - већ најпросто што је човјек, пише Френсис Фукујама.

Љубав је сила која побољшава и преображава овај арогантни, егоистични и неспокојни свијет, у којем нема безначајних људи и занемарљиво малобројних или споредних народа.

Народна традиција, оплемењена модерним политичким програмима и пробраним привредним и културним циљевима могла би да уздигне и оне бројчано мале народе до међународног угледа и поштовања.

Аутентични научник и оригинални умјетник, који имају своју а не позајмљену интелигенцију, тешко се могу бавити истовремено и паранаучним пословима. Њих не би требало ништа да импресионира или плаши, али они треба да буду увијек заинтересовани, конструктивни и добронамјерни.

Историја свијета је љетопис борбе за освајање или рушење власти.

„Слободу доживљавам као ослобођење од политике”, исповиједа се Милован Данојлић.

Научну аутономност академија и скептичну уздржаност научника у процјењивању података не треба поистовјеђивати са уобичајеним волунтаризмом политичких партија и оштроумношћу талентованих политичара. У питању су различити типови интелигенције. Уосталом, риједак је прави научник или умјетник који се добро снашао у политици. Никада 70 „бесмртника”, колико броји Француска академија, није изашло на улице са демонстрантима, нити се активно бавило политиком.

Академици се налазе претежно у трећем животном добу и, затварајући свој животни круг, више су окренути прошлости него садашњости. Они морају спремно очекивати све биолошке неумитности

успостављајући животну филозофију засновану на екуменском миру.

Алберт Ајнштајн је учествовао у антиратном, ционистичком покрету. Напори које је улагао за постизање мира током цијелог живота нијесу били успјешни нити су му донијели много пријатеља. Није прихватио функцију предсједника Израела, која му је понуђена 1952. године, јер је себе сматрао сувише наивним за политику. „Једначине су ми важније, јер политика се односи на садашњост, док једначине припадају вјечности”, објашњавао је своје преферирање науке Ајнштајн.

У аутократским режимима многи писци су убили свој таленат да би сачували свој живот. Писали су апологетске панегирикуме и датумске стихове.

У потрошачком друштву су на већој цијени паре и власт него наука и умјетност.

Ниједан период у историји људког рода није нанио толико зла човјеку као XX вијек, вијек ратова и логора. Крај XX вијека је вријеме свеобухватне социјалне, вредносне и моралне дезоријентације и неизвјесне будућности.

У друштвеним кризама, материјално, духовно и морално осиромашење иду заједно.

Деполитизација науке и умјетност ослобађа стваралаштво од директног политичко-идеолошког уплитања и спутавања.

Нововјековна историја потврђује да се морал и политика драстично разилазе.

Општа доминација новца и енормни профити угрожавају етику савремене цивилизације.

У савременом свијету долази до гушења индивидуалности, јер већина људи све мање самостално мисли. Усвајају се мишљења новинских коментатора, тако да све већи број људи све мање различито мисли.

На размеђу миленијума занемарује се човјекова духовност под утицајем експанзивне технолошке зависности.

Етика је индивидуална, припада појединцу, као његов избор и судбина.

Прави научник живи релативно усамљен, мисаоно концентрисан и преокупиран истраживачким проблемима и интелектуалном радозналешћу, клонећи се сувишног публицитета.

Свака идеологија се служи себичним интересима одређене друштвене групе. Ту недостаје етичност која је насушно потребна сваком човјеку, а посебно истинском научном и умјетничком ствараоцу.

Научник који се активно бави политиком изложен је великом ризику да изгуби свој идентитет, односно да се лиши етичког и стваралачког персоналитета. Он се те опасности може спасити једино ако није властољубив и нарцисоидан.

Научни и умјетнички посленици тешко прихватају креативно турство, нарочито ако је идеолошки и политички мотивисано.

Ријечју, живимо у несавршеном и нескладном свијету.

Узајамно допуњавање и прожимање науке, етике и естетике могу да буду идеални катализатори за очекивана успостављања бољих, праведнијих и човјечнијих времена.

Црногорска академија наука и умјетности није аутоизолирана, политички неутрална или фиктивно аполитична институција. Она је заинтересована за сва збивања која се догађају њеном народу и њеној држави.

Црногорска академија наука и умјетности је спремна да се укључи у све виталне проблеме које треба рјешавати примјеном научне методологије. Основни задатак Академије садржан је у научном доприносу побољшавању материјалног и духовног стандарда становништва Црне Горе. Академија као научна установа и њен актуелни предсједник треба да буду ванстраначки опредјељени у циљу очувања моралног и интелектуалног интегритета. Остали чланови Академије, према својим, иначе различитим, индивидуалним опредјељењима и нахођењима, уздржавају се или укључују у актуелна политичка диференцирања и ангажовања. То је приватно право и слободна воља сваког појединца, у које би се било непристојно мијешати.

Академија није сматрала потребним да полемише или договара на честе политички мотивисане прозивке, приговоре или критике, поштујући свачије право да према својим склоностима и мјерилима оцјењује њену дјелатност.

Егзистенцијалиста Жан Пол Сартр је говорио да је аполитика својеврсни вид политике. Он је 1968. подржавао студенте. Једно вријеме је био маоиста и желио је да буде ухапшен. Де Гол је одбио такав инцидент чувеном изреком да „Французи не хапсе своје Волтере”. И то је политика. И мјесечина је политика, говорио је Мирослав Крлежа.

Дакле, Академија није „политички аполитична”, него је њено чланство увјерено да науку треба одвојити од политичке доминације, јер само слободна наука може бити неспорна и универзална.

Укратко, Академија припада само науци и народу из којег потиче а не политичким партијама.

На крају, истини за вољу, треба нагласити да нико од Академије није директно и званично тражио да се њени чланови политички ангажују. Такав однос је коректан, цјелисходан и вриједан поштовања.